

مبانی فقهی سبک زندگی اسلامی مبتنی بر بیانیه گام دوم انقلاب

دکتر مهدی شوشتری

استادیار مجتمع آموزش عالی شهید محلاتی

سرشناسه	: شوستری، مهدی، ۱۳۶۰ -
عنوان و نام پدیدآور	: مبانی فقهی سبک زندگی اسلامی مبتنی بر بیانیه گام دوم انقلاب / مهدی شوستری.
مشخصات نشر	: قم: مصباح اندیشه، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	: ۱۸۱ ص: ۲۱/۵×۱۴/۵ س.م.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۹۶۶۸۱۷-۷ ر.پال: ۳۰۰۰۰
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص ۱۷۵ / ۱۸۱: همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	: خامنه‌ای، سید علی، رهبر جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۱۸ - -- دیدگاه درباره انقلاب اسلامی
موضوع	: شیوه زندگی -- جنبه‌های مذهبی - اسلام
موضوع	: شیوه زندگی (فقه)
موضوع	: راه و رسم زندگی (اسلام)
موضوع	: ایران -- تاریخ -- انقلاب اسلامی، ۱۳۵۷
رده‌بندی کنگره	: ۲۵۸BP
رده‌بندی دیویی	: ۷۲/۲۹۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۶۲۱۶۳۷۲

شناسنامه کتاب

مبانی فقهی سبک زندگی اسلامی مبتنی بر بیانیه گام دوم انقلاب

مؤلف: دکتر مهدی شوستری / ناشر: مصباح اندیشه / چاپ: احسان

ناظر چاپ: محمدجواد شکارچی / صفحه‌آرایی: حسن محسنی

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه / قطع: رقی / نوبت چاپ: اول - بهار ۱۳۹۹

قیمت: ۳۰۰۰۰ ر.پال / شابک: ۷ - ۷ - ۹۶۶۸۱ - ۶۲۲ - ۹۷۸

آدرس و تلفن مرکز پخش:

قم، بلوار غدیر، بعد از دانشگاه قم، مجتمع آموزش عالی شهید محلاتی (ره)

۰۹۱۲۶۵۲۸۰۲۸

دیباچه

مقام معظم رهبری در دیدار جمعی از دانشجویان، ۴ نقطه مورد تأکید در بیانیه گام دوم را این گونه برمی‌شمارند: ۱. «عظمت حادثه‌ی انقلاب». ۲. «عظمت راه طی شده و کارکرد انقلاب تا امروز». ۳. «عظمت چشم‌اندازی که باید به آن برسیم». ۴. «عظمت نقش نیروی جوان متعهد». معظم‌له در ادامه می‌فرمایند: «این چهار نقطه‌ای است که ما اینجا خواستیم [بیان کنیم]. البته من عرض کردم به اجمال؛ در یک بیانیه نمی‌شود خیلی این چیزها را تفصیل داد - یک کتاب یا دو کتاب باید نوشت - لکن، جا برای تفصیل و فکر و مطالعه و تعمیق این حرف‌ها وجود دارد» (www.khamenei.ir) بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان در شانزدهمین روز از ماه مبارک رمضان، ۱۳۹۸/۳/۱).

مجمع آموزش عالی شهید محلاتی رحمته‌الله در راستای تحقق منویات فرماندهی معظم کل قوا و همچنین عمل به رسالت اسلامی - انقلابی

خطیر خویش پیرامون تربیت مربیان متعهد، انقلابی و کاوشگر، پس از دستور فرمانده محترم کل سپاه و تأکید نماینده محترم ولی فقیه در این نهاد مقدس مبنی بر واکاوی و تشریح و تفصیل بیانیه گام دوم انقلاب، در نخستین قدم، با همکاری دانشگاه جامع امام حسین (علیه السلام)، همایش تخصصی مبانی و راهبردهای تحقق بیانیه گام دوم انقلاب را در دهم دیماه یک‌هزار و سیصد و نود و هشت با حضور پرشور دانشجویان جوان یعنی مصادیق افسران جنگ نرم و استادان فرهیخته یعنی فرماندهان این جبهه راهبردی به‌عنوان مقدمه همایش بین‌المللی گام دوم انقلاب؛ الگوی نظام انقلابی تمدن‌ساز، برگزار نمود.

از جمله مواردی که در حاشیه همایش و در قالب فراخوان از استادان و مدرسان و دانشجویان، مطالبه شد تدوین کتاب و مقاله با محوریت مبانی بیانیه گام دوم بود که خوشبختانه این مهم با استقبال اندیشمندان و پژوهشگران روبرو شد. کتاب حاضر، اثری است که با تلاش محقق ارجمند جناب آقای دکتر مهدی شوشتری در همین زمینه تدوین شده است.

مراحل پایانی گردآوری کتاب مصادف شد با ایام شهادت سپهبد شهید حاج قاسم سلیمانی، سردار بی‌همتایی که حیات پربرکش نفس‌های دشمنان را به‌شماره انداخت و ان‌شاءالله شهادت سرشار از سعادتش نیز مقدمه اضمحلال کاخ‌های پوشالی ظلم و استبداد را رقم خواهد زد. بر روح پرفتوح او و هم رزمانش درود می‌فرستیم و مجموعه آثار این همایش را خاکسارانه به محضر عظیم شأن پیشکش می‌نماییم.

بی تردید این آغاز راه است و امیدواریم به فضل و یاری خداوند در
عرصه عمل و اجرایی نمودن منویات فرماندهی کل قوا نیز توفیق رفیق
یارمان باشد که: «و ما توفیقی الا بالله علیه توکلت و الیه انیب».

معاونت پژوهش

مجتمع آموزش عالی شهید محلاتی مدیر

www.Ketab.ir

فهرست مطالب

۱۳ پیشگفتار: درباره بیانیه گام دوم انقلاب

۲۳ مقدمه

فصل اول: کلیات

۳۱ گفتار اول: تعاریف لغوی و اصطلاحی

۳۱ تعریف لغوی و اصطلاحی مبانی فقهی

۳۳ تعریف کاربردی مبانی فقهی

۳۴ تعریف لغوی و اصطلاحی سبک زندگی

۳۵ مفهوم سبک زندگی در علم روانشناسی

۳۶ مفهوم سبک زندگی در علم جامعه‌شناسی

۳۸ مفهوم سبک زندگی در تعالیم اسلامی

« مبانی فقهی سبک زندگی اسلامی مبتنی بر بیانیه گام دوم انقلاب »

- تعریف کاربردی سبک زندگی اسلامی ۴۰
- گفتار دوم: مؤلفه‌های سبک زندگی ۴۱
- گفتار سوم: پیشینه پژوهش ۴۲

فصل دوم: دین و سبک زندگی

- گفتار اول: رابطه دین و سبک زندگی ۵۱
- گفتار دوم: ظرفیت‌های تعالیم اسلامی برای معرفی سبک زندگی ۶۱
- گفتار سوم: اصول حاکم بر سبک زندگی اسلامی ۶۶
- گفتار چهارم: الگوی اسلامی سبک زندگی ۷۰
- گفتار پنجم: جایگاه سبک زندگی در تمدن اسلامی ۷۵

فصل سوم: فقه و سبک زندگی

- گفتار اول: شاخص‌های فقهی سبک زندگی اسلامی ۹۱
- گفتار دوم: مبانی فقهی سبک زندگی اسلامی ۹۴
- جایگاه عدالت در سبک زندگی اسلامی ۹۴
- حجیت عرف در سبک زندگی اسلامی ۹۸
- وجوب حفظ نظام و منع اختلال در آن در سبک زندگی اسلامی ۱۰۱
- قاعده نفی سبیل در سبک زندگی اسلامی ۱۰۶
- حرمت تشبیه به کفار در سبک زندگی اسلامی ۱۰۹

- ۱۱۳..... حجت سیره عقلا در سبک زندگی اسلامی
- ۱۱۷..... لزوم تقدیر معیشت در سبک زندگی اسلامی
- ۱۲۱..... وجوب حفظ عزت در سبک زندگی اسلامی
- ۱۲۴..... اهمیت جایگاه خانواده در سبک زندگی اسلامی
- ۱۳۰..... ضرورت حفظ ظاهر در سبک زندگی اسلامی
- ۱۳۲..... اهمیت بهداشت و زیبایی در سبک زندگی اسلامی
- ۱۳۵..... توجه به شأن اجتماعی افراد در سبک زندگی اسلامی
- ۱۳۸..... وجوب حفظ مقاصد شریعت در سبک زندگی اسلامی
- ۱۴۸..... وجوب قناعت در سبک زندگی اسلامی
- ۱۵۱..... جایگاه زهد در سبک زندگی اسلامی
- ۱۵۲..... وجوب مسئولیت‌پذیری اجتماعی در سبک زندگی اسلامی
- ۱۵۴..... کسب حلال در سبک زندگی اسلامی
- ۱۵۸..... وجوب توجه به مقتضیات در سبک زندگی اسلامی
- ۱۶۳..... وجوب انفاق در سبک زندگی اسلامی
- ۱۶۸..... اولویت جماعت بجای فردگرایی در سبک زندگی اسلامی
- ۱۶۹..... اصالت سعادت در سبک زندگی اسلامی
- ۱۶۹..... قاعده صحت عمل مؤمن در سبک زندگی اسلامی

◀ مبانی فقهی سبک زندگی اسلامی مبتنی بر بیانیه گام دوم انقلاب ▶

۱۷۱ جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

۱۷۵ کتابنامه

www.Ketab.ir

پیشگفتار: درباره بیانیه گام دوم انقلاب

برای تبیین بیانیه گام دوم انقلاب تبیین فضای حاکم بر صدور بیانیه ضروری می‌نماید، این بیانیه در چهلمین سالگرد انقلاب اسلامی ملت ایران به رهبری حضرت امام خمینی علیه السلام صادر شد. انقلابی قرآنی مبتنی بر اندیشه‌های سیاسی، فقهی، فلسفی و کلامی امامیه که پس از قرن‌ها یادآور انقلاب اسلامی پیامبر اسلام بوده و بیانیه‌ای سراسر حکمت و دوراندیشی که در برهه‌ای مهم از تاریخ معاصر ایران صادر گردید.

معظم له با عنایت به ۴۰ سالگی انقلاب و با توجه به پیشنهادی که در مورد عدد ۴۰ در فرهنگ و شعائر دینی ما وجود دارد به مصداق آیه‌ی مبارکه: «حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَبَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَأَصْلِحْ لِي فِي دُرِّيَّتِي إِنَّي أَنَا لِرَبِّكَ لِيَّائٍ»^۱ بیانیه‌ای سرشار از امید، برنامه و آینده نگری برای نهالی که

« مبانی فقهی سبک زندگی اسلامی مبتنی بر بیانیه گام دوم انقلاب »

اینک تنومند شده و پختگی لازم را کسب کرده، صادر فرمودند.

ارائه طریق و رهبری برای آینده مهم‌ترین وظیفه ولی و امام امت اسلامی است و ولایت فقیه هم از ولایت و امامت شیعی نشأت گرفته لذا وظیفه دارد هر جا انحرافی از حق صورت گرفته، یادآور شده و قطب نمای کشتی جامعه اسلامی باشند؛ بیانیه در قالب منطقی، تحلیلی، تاریخی و جامعه‌شناختی به ندای درونی ناشی از این مسئولیت، پاسخ می‌دهد.

بیانیه از انقلاب به عنوان یک نهضت بزرگ دینی یاد می‌کند. انقلاب در عرف بین الملل یک پدیده سیاسی است، ولی انقلاب اسلامی را به عنوان یک نهضت بزرگ دینی یاد کردن بدیع است و بیان می‌کند که چطور این نهضت بزرگ دینی در معرکه‌ای از بی دینی‌ها اتفاق می‌افتد، از جمله اینکه دین و دنیا را در کنار هم مطرح کرده و آغاز عصر جدیدی را اعلام نمود. این قسمت از بیانیه ناظر بر آیات زیر است که با توجه به اهمیت آن، بارها در قرآن کریم به آن اشاره شده است، آنجایی که می‌فرماید: «وَعَدَ اللَّهُ لَا يَخْلِفُ اللَّهُ وَعْدَهُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ»^۱ «يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِّنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ عَنِ الْآخِرَةِ هُمْ غَافِلُونَ»^۲. و یا آنجایی که: «وَوَيْلٌ لِلْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابٍ شَدِيدٍ الَّذِينَ يَسْتَحِبُّونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ... أُولَئِكَ فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ»^۳.

در بسیاری از آثار اسلامی تصریح شده، بلکه از مسلمات و ضروریات اسلام است که جمع میان دنیا و آخرت از نظر برخوردار شدن ممکن است و برخوردار از دنیا، مستلزم محرومیت از آخرت نیست. چنان که قرآن از

۱. روم: ۶-۷.

۲. ابراهیم: ۲.

کسانی مانند حضرت سلیمان علیه السلام و برخی از ملوک بنی اسرائیل یاد می کند که در دنیا بهره های فراوانی داشته، در آخرت هم سعادتمند هستند و نیز به ستایش از مؤمنانی می پردازد که در دعای خود، نیکی دنیا و آخرت را می طلبند: «رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً^۱». درباره حضرت ابراهیم علیه السلام نیز می فرماید: ما به او در دنیا «حسنه» دادیم و او در آخرت هم از شایستگان خواهد بود: «وَأَتَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ^۲». خداوند، مهاجران را از نعمت دنیا و آخرت بهره مند می سازد: «وَالَّذِينَ هَاجَرُوا فِي اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا ظَلَمُوا لَنُبَوِّئَنَّهُمْ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَلَآجِرُ الْآخِرَةِ أَكْبَرُ...^۳» و نیز به قارون سفارش شده که دنیا را به فراموشی نسپارد: «وَبَا أَنْ چِه خدایت داده، سرای آخرت را بجوی و سهم خود را از دنیا فراموش مکن». بیانیه در ادامه شعارهای انقلاب را یادآور شده و آنها را شعارهای جهانی و ارزشهای دینی انقلاب مطرح می کند. استقلال، آزادی، عدالت، معنویت، اخلاق، عزت، عقلانیت و برادری، شعار آزادی مصداق آیاتی مانند: «يَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ» و اخلاق یکی دیگر از شعارهای انقلاب اسلامی است که نقش سازنده ای در پختگی و نشاط آن داشته است و این امر نیز در قرآن کریم مورد تأکید است، آنجایی که در سوره مبارکه قلم می فرماید: «وَإِنَّكَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ^۴» و تو اخلاق عظیم و برجسته ای

۱. بقره: ۲۰۱.

۲. نحل: ۱۲۲.

۳. قصص: ۷۷.

۴. قلم: ۴.

« مبانی فقهی سبک زندگی اسلامی مبتنی بر بیانیه گام دوم انقلاب »

داری! خود آن حضرت، بنابر حدیث متواتر و معروف، فرمود: «بعثت لأتمم مکارم الاخلاق»: بعثت با این هدف در عالم پدید آمد که مکرمت‌های اخلاقی و فضیلت‌های روحی بشر عمومیت پیدا کند و به کمال برسد.

شعار دیگر انقلاب اسلامی به روایت بیانیه، عدالت است و عدالت به عنوان عامل اصلی استقرار و امنیت در انقلاب اسلامی ایران و بهره‌مندی افراد جامعه از حق و حقوق خویش همواره مورد توجه بوده است، کما این‌که عدالت در زمان پیامبر نیز موجب جذب و پیشرفت اسلام بوده است. «لَيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ»^۱ نشان می‌دهد که حضور انبیا برای «قیام به قسط» لازم است، یعنی بین حرکت انبیا و «قیام به قسط» در جامعه رابطه وجود دارد.

شعارهای استقلال و عزت نیز از عطیه‌های الهی به حکومت‌های اسلامی است که قرآن کریم راه‌های رسیدن به آن را ذکر کرده و مسلمانان را از وابستگی برحذر می‌دارد. «أَيُّتَتَّعُونَ عِنْدَهُمُ الْعِزَّةَ فَإِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا»^۲ همچنین بر اساس «وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا»^۳ خداوند کمترین سلطه‌ای را برای کافران بر مؤمنان تشریع نکرده و هرگونه پیمان فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و ... را که موجب سلطه کافران و وابستگی مسلمانان گردد حرام و باطل شمرده است.

یکی دیگر از شعارهای فطری انقلاب اسلامی، عقلانیت و تکیه بر آن است «قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُوا الْأَلْبَابِ»^۴

۱. حدید: ۲۵.

۲. نساء: ۱۳۹.

۳. نساء: ۱۴۱.

۴. زمر: ۹.

البته مقصود آیات قرآن، آن عقلی است که با هماهنگی وجدان و فطرت و هدفگیری‌های معقول برای حیات معقول فعالیت نموده و راه را برای پیشرفت مادی و معنوی انسان‌ها هموار می‌کند.^۱

نکته مهم در این بیانیه، نظریه نظام انقلابی است. مقام معظم رهبری از جمله کسانی هستند که بر انقلاب دائم تأکید دارند و این را در این جمله می‌گویند که انقلاب اسلامی پس از نظام سازی به رکود و خموشی دچار نشده و نمی‌شود و میان جوشش انقلابی و نظم سیاسی و اجتماعی تضاد و ناسازگاری نمی‌بیند. ایشان طرفدار نظام انقلابی است که در اینجا به صورت شفاف مطرح و تأکید می‌کنند. (www.khamenei.ir) بیانیه گام دوم انقلاب خطاب به ملت ایران ۱۳۹۷/۱۱/۲۲

بیانیه هدف غایی انقلاب اسلامی ایران را ایجاد تمدن نوین اسلامی بیان می‌کنند: «انقلاب اسلامی اینک وارد دومین مرحله خودسازی، جامعه پردازی و تمدن سازی شده است. عزیزان از انقلاب خود حراست و آن را هرچه بیشتر به آرمان بزرگش که ایجاد تمدن نوین اسلامی و آمادگی برای طلوع خورشید ولایت عظمی است، نزدیک کنید.» (www.khamenei.ir) بیانیه گام دوم انقلاب خطاب به ملت ایران ۱۳۹۷/۱۱/۲۲

بیانیه بر بدیع و نوآورانه و اصیل بودن انقلاب اسلامی تأکید دارد و به همین دلیل چون انقلاب اسلامی بدیع و نوآور است، بسیار ارزشمند است و تمام آن چیزی که به دست آورده نیز ارزشمند است استدلال بیانیه آن که بدیع و نوآورانه بودن انقلاب اسلامی و نظام برخاسته از آن، از نقطه صفر

۱. جعفری تبریزی، قرآن، نماد حیات معقول، ج ۱، ص ۳۷۱.

« مبانی فقهی سبک زندگی اسلامی مبتنی بر بیانیه گام دوم انقلاب »

شروع شده؛ چون همه چیز علیه ما بود و هیچ تجربه پیشین و راه طی شده‌ای در برابر انقلاب ایران وجود نداشت.

از دیگر بخشهای بیانیه دستاوردهای انقلاب است معظم له قبل از بیان دستاوردها به پنج واقعیت اشاره می‌کند: حکومت مردمی و مردم سالاری، اراده ملی، میدان داری جوانان، روحیه و باور «ما می‌توانیم»، تحریم دشمنان که باعث اتکا به دستاورد داخلی شد؛ سپس هفت دستاورد انقلاب اسلامی را بیان می‌کند:

(۱) ضمانت ثبات و امنیت کشور و تمامیت ارضی و حفاظت از مرزها و

پیروزی در جنگ هشت ساله

(۲) پیشرفت شگرف در عرصه علم و فناوری و ایجاد زیرساخت های حیاتی و اقتصادی و عمرانی، در حالی که ایران پیش از انقلاب در تولید علم و فناوری صفر بود. در صنعت به جز مونتاژ و در علم به جز ترجمه هنری نداشت.

(۳) به اوج رسانیدن مشارکت مردمی در امور سیاسی مثل انتخابات و مقابله با فتنه‌های داخلی، حضور در صحنه‌های ملی و استکبارستیزی.

(۴) ارتقای شگفت‌آور بینش سیاسی آحاد مردم و نگاه آنان به مسائل

بین‌المللی

(۵) سنگین کردن کفه عدالت در تقسیم امکانات عمومی کشور.

جمهوری اسلامی در شمار موفق‌ترین حاکمیت‌های جهان در جابه‌جایی خدمت و ثروت از مرکز به همه جای کشور و از مناطق مرفه نشین شهرها به مناطق پایین دست آن بوده است.

۶) افزایش دادن چشمگیر عیار معنویت و اخلاق در فضای عمومی جامعه. که بیانیه به برخی مصادیق آن اشاره می‌کند، مجاهدت‌های جوانان در میدان‌های سخت از جمله دفاع مقدس و روحیه برادری و ایثار که واقعا در آنجا بود. که چطور عیار معنویت و اخلاق در فضای عمومی جامعه بالا رفت. الان هم خانواده‌های مدافعان حرم را می‌بینید، باز هم همین احساس را دارند.

۷) برجسته‌تر شدن روزبه‌روز نماد پرابهت و با شکوه و افتخارآمیز ایستادگی در برابر مستکبران جهان در راس آن آمریکای جهان‌خوار.

از دیگر تأکیدات بیانیه اشاره به باور عمیق به انقلاب و انقلابی‌گری به مثابه مشی و منش است. از نظر مقام معظم رهبری اگر بی توجهی به شعارهای انقلاب و غفلت از جریان انقلابی در برهه‌هایی از تاریخ ۴۰ ساله نمی‌بود، بی شک دستاوردها بیشتر بود و بسیاری از مشکلات کنونی وجود نداشت.

(www.khamenei.ir بیانیه گام دوم انقلاب خطاب به ملت ایران)

(۱۳۹۷/۱۱/۲۲)

از نظر مقام معظم رهبری انقلاب از لحاظ داخلی، ایران را به کشور پیشرفته تبدیل کرده و از لحاظ خارجی ایران قدرت منطقه شده است؛ آنچه در ایران در ۴۰ سال از لحاظ داخلی اتفاق افتاد، ایران را تبدیل به یک کشور پیشرفته کرد و در منطقه ایران را به یک قدرت منطقه‌ای تبدیل کرده است.

توصیه‌های هفت‌گانه به جوانان برای آینده با چاشنی امید و نگاه خوش بینانه به آن، دوری جستن و برحذر داشتن همزمان از امید کاذب و ترس کاذب، اصل قرار دادن اینکه ترس و ناامیدی را از خود دور برانند، نخستین و ریشه‌ای‌ترین جهاد جوانان در بیانیه است. تحلیل رهبری از مهم‌ترین

« مبانی فقهی سبک زندگی اسلامی مبتنی بر بیانیه گام دوم انقلاب »

سنگ جلوی جوانان نیز ترس و ناامیدی است.

(۱) علم و پژوهش: ایشان یک رهبر مذهبی، آیت‌الله، روحانی و طلبه حوزه‌های علمیه شیعه هستند اما اولین توصیه ایشان به جوانان برای ساختن آینده علم و پژوهش است. این خود موید ابتدای بیانیه است که انقلاب اسلامی تضاد بین علم و دین را از بین برده و جالب است که دومین عملکرد انقلاب اسلامی که از آن دفاع می‌کند در حوزه علم و فناوری است. عبارتی که به کار می‌برد، چیست؟ دانش آشکارترین وسیله عزت و قدرت یک کشور است. روی دیگر دانایی، توانایی است.

(۲) معنویت و اخلاق: چیزهای جالبی که در این بیانیه است، تعریف کردن برخی مفاهیم است، از جمله تعریف معنویت و اخلاق، جلوتر می‌رویم تعریف آزادی و استقلال است. تعاریف بدیع و جالبی دارد. معنویت به معنی برجسته کردن ارزش‌های معنوی از قبیل اخلاص، ایمان و توکل در خود و در جامعه. اخلاق نیز به معنی رعایت فضیلت‌هایی مثل خیرخواهی، گذشت، کمک به نیازمند، راستگویی، شجاعت، تواضع، اعتماد به نفس و دیگر خلقیات نیکو است.

ایشان اینجا نیز از جهت امامت و رهبری جامعه وقتی از اخلاق صحبت می‌کنند یعنی توصیه می‌کنند ملت ایران اگر می‌خواهید به جایی برسید باید خیرخواهی، گذشت و کمک به نیازمند و شجاعت داشته باشید و معنویت و اخلاق جهت دهنده همه حرکات و فعالیت‌های فردی و اجتماعی و نیاز اصلی جامعه است. بعد اشاره می‌کنند محیط زندگی راحت با کمبودهای مادی بهشت می‌سازد و نبودن آنها جهنم می‌آفریند، لذا حاکمان خود باید

منش و رفتار اخلاقی و معنوی داشته باشند و زمینه را برای رواج آن در جامعه فراهم کنند و به نهادهای اجتماعی در این باره میدان دهند و کمک برسانند و با کانون ضدمعنویت و اخلاق به شیوه معقول بستیزند.

۳) اقتصاد: عبارت های جالبی است. اقتصاد البته هدف جامعه اسلامی نیست، اما وسیله ای است که بدون آن نمی توان به هدف ها رسید. فقر و غنا در مادیات و معنویات بشر اثر می گذارد، لذا به خاطر همین اقتصاد می تواند تاثیر شگرفی بر زندگی امروز و فردای جامعه بگذارد.

۴) عدالت و مبارزه با فساد: چهارمین نکته ای که برای آینده جوانان توصیه می کنند، عدالت و مبارزه با فساد است. دقیقاً براساس تجربیات ۴۰ ساله بیان می کنند. این دو لازم و ملزوم یکدیگر و دو روی یک سکه اند. وسوسه مال، مقام و ریاست حتی در علوی ترین حکومت تاریخ حضرت علی (علیه السلام) کسانی را لرزاند، چون گاهی گفته می شود این همه دم زدن از حضرت علی (علیه السلام)، این همه آدم فاسد!

۵) استقلال و آزادی: استقلال به معنی آزادی ملت و حکومت از تحمیل و زورگویی قدرت های جهان است. این یک تعریف بسیار بدیع است و تعریف بسیار جالبی است، استقلال را با آزادی تعریف می کنند ولی نه آزادی فرد، آزادی نیز به معنای حق تصمیم گیری و عمل کردن و اندیشیدن برای همه افراد جامعه است. مقام معظم رهبری به عنوان شاخص ترین رهبر اسلام گرای جهان می خواهند بگویند که من به استقلال و آزادی این گونه معتقد هستم که این دو از جمله ارزش های جامعه اسلامی و عطیه الهی به انسان ها هستند و هیچ کدام تفضل حکومت ها به مردم نیستند.

◀ مبانی فقهی سبک زندگی اسلامی مبتنی بر بیانیه گام دوم انقلاب ▶

(۶) عزت ملی و مرزبندی با دشمن و روابط خارجی: رهبر انقلاب توصیه می‌کنند که در ۴۰ سال آینده باید روابط خارجی را براساس عزت، حکمت و مصلحت بنا نهاد و با توجه به این اصول می‌گویند باید در روابط خارجی، عزت ملی و مرزبندی با دشمن را مبتنی بر اصل عزت، حکمت و مصلحت پیش برد. ایران الان رهبر نهضت بیداری اسلامی و در منطقه قدرتمندترین کشور است. می‌گویند اینها بخشی از مظاهر عزت جمهوری اسلامی است که جز با شجاعت و حکمت مدیران جهادی به دست نمی‌آید.

(۷) سبک زندگی: می‌فرمایند تلاش غرب در ترویج سبک زندگی غربی در ایران زیان‌های بی‌جبران اخلاقی، اقتصادی و دینی و سیاسی به کشور و ملت زده است. آسیب‌هایی که آسیب‌های تمدنی و مانع تحقق تمدن نوین اسلامی است، معظم له سبک زندگی را نیازمند مجالی دیگر می‌دانند ولی طی چندسال گذشته بارها مورد اهتمام ایشان بوده است، ایشان سبک زندگی را نرم‌افزار تمدن اسلامی، دانسته و بارها تأکید کرده‌اند تعالیم اسلامی توانایی معرفی سبک زندگی اسلامی ایرانی را دارد و حتی به ابواب فقهی مدنظر اشاره فرموده‌اند که پژوهش پیش رو تلاشی مبتنی بر این بیانیه و تبیین مبانی و اصول فقهی توصیه هفتم معظم له در این بیانیه است.

(www.khamenei.ir بیانیه گام دوم انقلاب خطاب به ملت ایران)

۱/۱۳۹۷/۱۱/۲۲

۱. در تهیه پیشگفتار از سایت حوزه در تاریخ ۱۳۹۸/۱۰/۲۲ به آدرس: <https://hawzah.net/fa/Article/View/98277> و متنی با عنوان تفسیر و تحلیل بیانیه گام دوم انقلاب وامگیری شده است.

مقدمه

سبک زندگی توصیه هفتم مقام معظم رهبری حضرت آیت الله خامنه ای مدظله العالی در بیانیه گام دوم انقلاب است، بیانیه ای که در چهلمین سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی و همزمان با ۲۲ بهمن ماه سال ۱۳۹۷ هجری شمسی خطاب به ملت و مخصوصاً جوانان ایران اسلامی منتشر شده است. تأکید بر سبک زندگی سالها پیش و در سال ۱۳۹۱ در سفر استانی مقام معظم رهبری به استان بجنورد و در جمع مردم و جوانان این شهر اولین بارقه را در دل طالبان مدینه فاضله اسلامی روشن کرد. معظم له با تبیین این اصل که در سیر مراحل انقلاب اسلامی و در راستای تحقق جامعه اسلامی، برای نیل به تمدن نوین اسلامی، علاوه بر جنبه سخت افزاری و ابزاری پیشرفت، مانند رشد اقتصادی، پیشرفت علمی، قدرت صنعتی و... نیازمند جنبه نرم افزاری پیشرفت یعنی سبک زندگی هستیم (www.khamenei.ir) بیانات در دیدار جوانان استان خراسان شمالی، ۱۳۹۱/۷/۲۳ و این مهم نیازمند فعالیت های

« مبانی فقهی سبک زندگی اسلامی مبتنی بر بیانیه گام دوم انقلاب »

علمی و پژوهشی فراوانی است.

سبک زندگی مجموعه‌ای نظام‌واره از رفتارها و نمادهای فردی و اجتماعی است که از متأثر از باورها؛ ارزش‌ها و نگرش‌های پذیرفته‌شده و متناسب با امیال و خواسته‌های فردی و شرایط محیطی و جهت غالب رفتاری یک فرد یا گروهی از افراد است. لذا سبک زندگی بیانگر، نماد و نمایشگر محتواست، نماد ابعاد نا آشکار و پنهان هویت فردی و اجتماعی و دینی افراد است. ظاهری است که عنوان و نمایشگر باطن است، لذا به‌خودی‌خود اصالتی ندارد، باین‌حال نمایشگر فرهنگی است که مانند هوا در کالبد اجتماع جریان دارد.

بحث از سبک زندگی در غرب با دو رویکرد جامعه‌شناسانه و روان‌شناسانه مورد اهتمام قرار گرفته، پژوهش‌هایی که متناسب با تمدن غربی گاهی سبک زندگی را حاصل وراثت، شخصیت خانوادگی و تیپ شخصیتی افراد دانسته و از این منظر بیشتر نموده‌های سبک زندگی را فردی و روان‌شناسانه معرفی می‌نماید و گاهی نیز آن را حاصل طبقه اجتماعی، زیست‌بوم و شغل هر شخص دانسته و سبک زندگی را امری جمعی و اجتماعی معرفی می‌کند، بعدها نیز به دلیل تلاقی با زندگی روزمره مردم به مفهوم هویت تعریف شد، تعریف‌هایی که انسان غربی را به پذیرش تمدن لیبرالیستی خود دعوت می‌کند و با توجه به تهاجم فرهنگی غرب به کشورهای اسلامی بدون توجه به بن‌مایه‌های این سبک زندگی در برخی کشورهای اسلامی نیز پذیرفته‌شده است.

نقش دین و باورهای اعتقادی در تشکیل سبک زندگی به اذعان بیشتر

پژوهشگران این حوزه امری بدیهی و واضح بوده و عقاید فرد و جامعه از عوامل مؤثر در سبک زندگی هر اجتماع انسانی است، لذا نوع باورهای انسان تأثیری مستقیم بر انتخاب‌ها و گزینش‌های وی دارد. به‌عنوان مثال در سبک تغذیه، فرد یا جامعه‌ای که فقط سیر شدن و تقویت جسمانی مدنظرش باشد مرزی میان تغذیه حلال و حرام نخواهد داشت؛ اما یک زندگی مؤمنانه این موضوع را رعایت خواهد کرد. همچنین در سبک پوشش و... از طرفی نیز باید توجه داشت، رفتارهایی را می‌توان به‌عنوان سبک زندگی در نظر گرفت که وجهه غالب رفتاری یک فرد یا گروه شده باشد و مانند ملکات نفسانی در اخلاق، تقریباً بدون ترویج و تأمل از فرد یا جامعه‌ای خاص صادر شوند؛ بنابراین سبک زندگی علاوه بر آنکه امری فردی و اجتماعی است که سلاقی و امیال شخصی را شامل شده و تأثیرات اجتماعی و محیطی و علایق جمعی را در برمی‌گیرد، بیشتر تحت تأثیر اعتقادات و باورهای دینی پذیرفته‌شده افراد است. به همین دلیل افرادی که دارای جهان‌بینی مشترکی هستند اشتراکات فراوانی در سبک زندگی خود نیز دارند.

تعالیم اسلامی اولین بار بحث‌های مربوط به سبک زندگی را در غالب سیره نبوی و سیره ائمه شناخته است، آثاری که باهدف معرفی منش و رفتارهای اولیاء دینی نوشته‌شده و افعال و سیره روزمره این بزرگان را برای تأسی متدینین به ایشان بازگو نموده است، گزاره‌هایی دینی که از شیوه‌شانه کردن موهای پیامبر و ائمه، رنگ لباس، ساعات بیداری و خواب، مزاج و مطایبه‌های ایشان تا عبادات و شیوه‌های رفتار با مردم را شامل شده و

« مبانی فقهی سبک زندگی اسلامی مبتنی بر بیانیه گام دوم انقلاب »

کمابیش توصیه‌های رفتاری را بیان نموده و بعدها حتی در استنباط احکام شرعی دینی در غالب تقریر، سکوت، سنت، قول و فعل معصوم، مستند فقهای شیعه و اهل سنت نیز قرار گرفته است.

از طرفی نیز قرآن کریم و دین مبین اسلام ادعای جامعیت تعالیم خود برای هدایت بشر را داشته و مدعی است رطب و یابسی در هدایت بشر نیست مگر آنکه اسلام آن را معرفی نموده و تعالیم اسلامی در حوزه عقاید و اخلاق و احکام مؤید این نظر است، زیرا علاوه بر قرآن که بدون شک هدی للمتقین است، متون حدیثی و روایی موجود در کنار ظرفیت‌های درونی اسلام مانند قوانین جهان‌شمول، جامعیت تعالیم، احکام ثابت و متغیر، ارائه کلیات هدایت بشر و نیروی محرکه‌ای مانند اجتهاد غنای کافی برای ارائه سبک زندگی اسلامی را دارد.

اجتهادی که در سایه تعالیم ائمه معصومین علیهم‌السلام پایه‌گذاری فقهی پویا و کارآمد را به دنبال داشته و علاوه بر ابواب و کتب فراوانی که می‌تواند نمایشگر پایه‌های سبک زندگی مؤمنانه باشد، نظام وارگی فقه در کنار پیوستگی ابواب مختلف آن، خود نشان‌گر ظرفیت‌های معتنا به فقه برای بروز و ظهور حیاط طیبه در سایه ولایت عظمای معصوم علیه‌السلام است.

موضوع فقه افعال مکلفین است و سبک زندگی نیز نمایشگر اعتقادات فرد و اجتماع انسانی است، ادعای نظام وارگی فقه در کنار لزوم عینیت اجتماعی یافتن باورها و ضرورت تشکیل نظامات اجتماعی برای سبک زندگی و البته این ادعا که یک مجتهد باید زیرکی و هوش و فراست هدایت یک جامعه بزرگ اسلامی و حتی غیر اسلامی را داشته باشد و علاوه بر

خلوص و تقوا و زهدی که درخور شأن مجتهد است واقعاً مدیر و مدبر باشد؛ و حکومت در نظر مجتهد واقعی فلسفه عملی تمامی فقه در تمامی زوایای زندگی بشریت است و حکومت نشان‌دهنده جنبه عملی فقه در برخورد با تمامی معضلات اجتماعی و سیاسی و نظامی و فرهنگی است و اینکه فقه، تئوری واقعی و کامل اداره انسان از گهواره تاگور است، محقق را بر آن داشته که پژوهش پیش رو را برای تبیین این مطالب و بیان مبانی فقهی سبک زندگی اسلامی تألیف نماید.

برای تحقق این مهم پژوهش پیش رو در سه فصل تدوین شده است: فصل اول به کلیات موضوع پرداخته و ضمن ارائه تعاریف لغوی و اصطلاحی، مفهوم شناسی و مولفه‌های سبک زندگی، اشاره‌ای کوتاه به پیشینه پژوهش دارد.

فصل دوم دین و سبک زندگی را مدنظر قرار داده و در پنج گفتار به تبیین نقش باورها در سبک زندگی، ظرفیت‌های تعلیم اسلامی برای معرفی سبک زندگی، اصول حاکم بر سبک زندگی اسلامی، الگوی اسلامی سبک زندگی و جایگاه سبک زندگی در تمدن نوین اسلامی می‌پردازد. فصل سوم با تمرکز بر فقه و سبک زندگی، شاخص‌های فقهی سبک زندگی و مبانی فقهی آن را بیان می‌نماید.

جمع‌بندی مباحث و نتیجه‌گیری از مطالب ارائه شده حسن ختام پژوهش خواهد بود.